

Työllisyysoppia Ruotsin malliin?

Kommentti Heikki Räisäsen artikkeliin

Heikki Räisäsen kanssa on helppo olla samaa mieltä siitä, että Suomi ja Ruotsi vastaavat monilta osin toisiaan, mikä tekee maiden työmarkkinareformien vertailusta opettavaista. Naapurimaita on ajan saatossa vertailtu useaan otteeseen, ja vaaka on heilahdellut ajanjaksosta ja asiasta riippuen joskus sinne ja toisinaan tänne. Työmarkkinoiden osalta vaaka on viime aikoina tuntunut kallistuneen Ruotsin hyväksi.

Räisänen kehottaa Suomea oppimaan Ruotsin innovatiivisista politiikkaelementeistä, joiksi hän nostaa pitkän aikavälin työn tarjonnan kasvattamisen ja heikoimmassa asemassa olevien ryhmien kiinnittämisen työmarkkinoille. Aktiivinen työvoimapolitiikka on osa näitä koskevaa yleisempää politiikkalinjausta,

joten käsittelen kommentissani hieman laajemminkin Suomen ja Ruotsin työmarkkinoita.

Ennen varsinaista työmarkkinareformien vertailua on syytä vilkaista maiden samankaltaisuuksien lisäksi työmarkkinoiden eroja. Artikkelissa todetaan maiden olevan samalla viivalla, jos vertailu suoritetaan työttömyysasteilla, mutta työllisyysasteissa Ruotsilla on reilun neljän prosenttiyksikön kaula Suomeen nähden. Ero on kuitenkin ollut olemassa jo parin vuosikymmenen ajan, joten tuntuisi kovin vaikealta selittää eroa pelkästään työvoimapolitiikan viimeaikaisilla muutoksilla. Voisiko taustalla olla jokin työmarkkinoita koskeva rakenteellisempi tekijä?

Mahdollisia rakenteellisia tekijöitä arvioitaessa kannattaa huomioida kolme seikkaa. Ensinnäkin osa-aikatyö on

Ruotsissa huomattavasti yleisempää kuin Suomessa. Ruotsissa lähes joka neljäs työllinen työskentelee osa-aikaisena, kun Suomessa vastaava prosenttiluku on noin 14. Toiseksi julkinen sektori on Ruotsissa merkittävämpi työllistäjä kuin Suomessa. Ja kolmanneksi työvoiman ulkopuolella oleva työikäinen ruotsalainen on suomalaista kanssasisartaan tai -veljeään todennäköisemmin sairaana tai vajaakuntoisena (28,3 % vs. 18,6 %) mutta huomattavasti harvemmin eläkkeellä (7,9 % vs. 24,2 %).

Työvoimapolitiikan toimintaympäristö on kieltämättä monilta osin samanlainen maiden välillä, mutta edellä esitetyn vertailun perusteella siinä on myös mitattavia eroja. Jo pelkästään sillä, että julkisen sektorin työllisyys olisi Suomessa samalla tasolla Ruotsin kanssa, Suomen työllisyysaste nousisi 71 prosenttiin ja ero

RUOTSIN VIIME AIKOJEN UUDISTUKSET EIVÄT NÄYTÄ NOSTANEEN TYÖLLISYYSASTETTA VERRATTUNA SUOMEEN.

Ruotsin työllisyysasteeseen kaventuisi 2,5 prosenttiyksikköön. Tämä on tietysti yksinkertaistettu laskelma, joka ohittaa erilaiset kerrannais- ja syrjäyttämiskäytökset. Se ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että kaikki muut Pohjoismaat ovat onnistuneet yhdistämään Suomea laajemman julkisen sektorin Suomea korkeampaan työllisyysasteeseen. Julkisen sektorin rooli työllistäjänä ja sen yhteys työvoimapolitiikkaan sekä työmarkkinoiden alue-eroihin tarjoaisi potentiaalisesti kiinnostavan lisänäkökulman maiden väliseen vertailuun.

Mitä luultavimmin työllisysero maiden välillä kaventuisi myös, jos osa-aikatyö olisi Suomessa yhtä yleistä kuin Ruotsissa. Yksi pohdinnan arvoinen kysymys työvoimapolitiikan vertailussa olisi ollut, missä määrin osa-aikatyö kytkeytyy Ruotsissa vallitsevaan inklusiivisen työvoimapolitiikan linjaan, ja missä määrin tämä heijastuu maiden välisiin eroihin työvoiman ulkopuolella olemissä syissä.

Rakenteellisten erojen lisäksi voidaan kysyä, mikä on Ruotsin valitseman työlinjan rooli maiden välisissä työllisyyseroissa. Ruotsi on viime vuosina toteuttanut mittavia vero- ja sosiaaliturvajärjestelmää koskevia uudistuksia. Ruotsin valtiovarainministeriössä tehtyjen laskelmien mukaan leijonan osa pitkän aikavälin myönteisistä työllisyysvaikutuksista syntyy työssäkäyvien ansiotulovähennyksen ja työttömyysturvan tasoa tai kestoa laskevien uudistusten välityksellä (**MINISTRY OF FINANCE** 2012). Uudistukset ovat kiistatta parantaneet työn vastaanottamisen kannustimia Ruotsissa. Huomionarvoista on kuitenkin se, että uudistusten myötä kannustimia mittaavat keskimääräiset työllistymisveroasteet ovat laskeneet jotakuinkin Suomen tasolle (**HÄMÄLÄINEN** 2012). Käytettävissä olevat tulot kasvavat siis yhtä paljon molemmissa maissa, jos työttömän työllistyminen tapahtuu samalla bruttopalkalla.

Maiden välisiä työllisyyseroja on täten hieman vaikea selittää erilaisilla työllistymisen kannustimilla. Pelkästään näihin perustuen Suomen työllisyysasteen pitäisi vieläkin olla jotakuinkin Ruotsin tasolla, ellei jopa hieman korkeampi. Vaikka tulevaisuudessa Ruotsin työllisyysaste lähtisi uudistusten seurauksena nousuun, niin uudistuksia edeltäneitä työllisyyseroja niiden vaikutuksilla ei kuitenkaan kyetä selittämään.

Työllistymisen kannustimet ovat Suomessa vähintään yhtä hyvät kuin Ruotsissa.

Aktiivisen työvoimapolitiikan osalta artikkelissa mainitaan Ruotsin ryhtyneen painottamaan aiempaa voimakkaammin työllistäviä toimenpiteitä. Artikkelin kuvion 1 perusteella tämä ei tosin ole aivan niin selvä johtopäätös. Vuosien 2005-2010 välillä näyttäisi enemmänkin siltä, että työvoimapolitiittisia toimenpiteitä on leikattu kautta linjan. Voitaisiinko jopa sanoa, että Ruotsin viimeaikainen työlinja on ensisijaisesti tarkoittanut siirtymistä perinteisistä aktiivisista toimenpiteistä kohti työttömien kannustimiin vaikuttamista? Aiempaa vähäisempiä aktiivisia toimenpiteitä on vain kohdennettu heikoimmassa asemassa oleville, joihin kuuluvat maahanmuuttajat, pitkäaikaistyöttömät, nuoret ja pitkäaikaissairaat.

Pitkäaikaissairaita lukuun ottamatta Ruotsin työvoimapolitiikan uudistukset tuntuvat sellaisilta, joita ainakin jossakin muodossa on toteutettu myös Suomessa. Yhdessä asiassa maat kuitenkin liikkuvat selvästi eri suuntiin. Suomessa ansiosidonnaisen työttömyysturvan työsäoloa on harkittu lyhennettäväksi jo siinä määrin, että se täytyisi tyypillisellä kuuden kuukauden palkkaperusteisella toimenpiteellä. Ruotsissa tämänkaltaisten tilanteiden syntyä on puolestaan pyritty estämään. Suomessa työsäoloehdon

lyhentämistä ei tosin ole vielä toteutettu, joten sekään ei auta selittämään vallinneita työllisyyseroja.

Ylipäätään valtaosa Ruotsissa toteutetuista uudistuksista näyttää paperilla sellaisilta, jotka ovat käytössä Suomesakin. Havainto alleviivaa yhtäältä maiden samankaltaisuutta ja toisaalta työmarkkinareformeja koskevien ajatusten yleismaailmallista luonnetta. Tätä taustaa vasten ei liene kovin yllättävää, että Ruotsissa viime aikoina toteutetut uudistukset eivät ole ainakaan silmämääräisesti katsottuna heijastuneet maiden välisiin työllisyyseroihin. Väite vaatisi tietysti tarkempaa tutkimusta, mutta osa pitkään kestäneiden erojen selityksistä löytynee myös rakenteellisista tekijöistä. Näihin osaltaan lukeutuu myös Ruotsin pyrkimys pitää kaikki ikään, sukupuoleen ja syntymämaahan katsomatta työmarkkinoiden yhteydessä ja käytettävissä.

Olen täysin samaa mieltä Heikki Räisänen kanssa siitä, että Suomessa työmarkkinauudistukset ovat kerrallisia ja kapea-alaisia eikä tutkimustietoa pyritä systemaattisesti kerryttämään. Olen samaa mieltä myös siitä, että työvoiman riittävydestä pitää olla huolissaan. Tulevan työvoiman tarjonnan varmistamiseksi kannattaa ehdottomasti ottaa mallia Ruotsista. Huomattavasti hankalampi kysymys on kuitenkin, mistä osasta Ruotsin työmarkkinoita ja työmarkkinauudistuksia mallia otetaan. ■

Kirjallisuus

MINISTRY OF FINANCE (2012), How Should the Functioning of the Labour Market Be Assessed?, Stockholm: Ministry of Finance, Reports 2012:5.

HÄMÄLÄINEN, K. (2012), Näkökulmia Suomen ja Ruotsin työmarkkinoihin, teoksessa Kilpailukyky ja työn tarjonta – oppia Ruotsin kokemuksista?, Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 4/2012.